

4. Pistol Gheorghe- Negocierea:teorie și practică, Institutul Național de Cercetări Comerciale, București, 1994

Evoluția relațiilor minorităților etnice din Moldova cu „statele-patron” (cazul găgăuzilor)

Natalia PUTINĂ, lector
USM, Catedra Științe Politice

The existence of minorities' Patron states in addition of geopolitical background digrease some impacts in the teritorial structure and etnic politics of Moldavian state.

This paper will begin with the outlining of some general and historical aspects of geopolitical bakground of this region. Also, it analyzes the fundamentation of Moldova's Gagauzian Autonomy in context of geopolitical strategies of Patron-states or of the interested states to make an influence in Republic of Moldova. Understanding the specifity of the etno-political context of the institutionalization of Gagauzian territorial autonomy is essential in order to identify the principal extern vectors of influence: Comrat-Tiraspol-Moskow and Comrat-Ankara, and the relationships character between them.

Particularitățile determinismului rusesc în raport cu găgăuzii din sudul Basarabiei – evoluția relațiilor. La sfârșitul sec. XVI în Bulgaria s-a instalat dominația osmană. Mulți locuitori ai ținutului părăseau aceste teritorii și căutau azil pe teritoriile între Prut și Nistru. Numărul refugaților de peste Dunăre a sporit în sec. XVIII. Aceasta se explică prin nenorocirile care le suferea populația băștinașă în urma ocupației ei de către imperiul rus creștin. Anume după aceste evenimente numărul strămutaților de peste Dunăre a crescut pînă la 27 mii oameni. De la început ei locuiau în orașe și moșii boierești, dar treptat au început să se așeze pe pămînturile libere din zona bugeacului. Anume în acești ani au apărut primele localități gulgaro-găgăuze: Caragaci, Cubei, Enichioi, Vulcănești, Ciișia, Tabachi, Ceadîr-Lunga, Comrat, Satalic-Hadji [1]. Spre anii '50 ai sec. XIX populația bulgaro-găgăuză în ținut constituia deja circa 60 mii oameni.

Guvernul rus permitea bulgarilor și găgăuzilor colonizarea pământurilor pustii, avînd ca scop valorificarea economică a regiunilor sudice ale Basarabiei. Bulgarii și găgăuzii s-au aflat în condiții deosebite de cele din întregul imperiu: ei au avut posibilitatea să dezvolte formele capitaliste de gospodărire – ca bază erau conace rurale prospere. În anii '80 ai secolului trecut regiunile Basarabiei au ieșit pe locul I între guberniile ruse sudice specializate în agricultura de comerț [2]. Această situație de prosperitate economică relativă a ținutului nu putea să determine și situația socială a populației. Conform recensămîntului din 1897, găgăuzii erau unii dintre cei mai analfabeți din toate popoarele ce locuiau în gubernia Basarabiei. Procesul de învățămînt se efectua în limba rusă. „Pentru bulgari și găgăuzi guvernul rus a “rezervat numai în ținuturile Cahul și Cetatea Albă peste 454.000 desetine (504.444 ha-n.a.), din care doar 57.000 desetine de terenuri neutilizabile. Printr-un decret-lege al împăratului datînd din 29 decembrie 1819 “refugiaților bulgari și altora veniți de dincolo de Dunăre”, înainte și după data decretului, li se acordau o serie de drepturi ce fuseseră recunoscute coloniștilor din guberniile „Noii Rusii”:- (art. 1) - Cei care veniseră anterior nu trebuiau să plătească impozite și erau scutiți de taxe vreme de trei ani,- (art. 2) - Refugiații veniți în timpul și ulterior ultimului război beneficiau de aceleași privilegii timp de șapte ani,- (art. 3).- Cei deja stabiliți, ca și locuitori autohtoni care trăiau printre ei, nu puteau beneficia de această scutire de șapte ani [3]. În ceea ce privește gradul de dezvoltare a sentimentului conștiinței naționale, atunci în perioada Imperiului Țarist găgăuzii au întâmpinat foarte multe obstacole din partea guvernării imperiale în dorința lor de a se afirma ca grup etnosocial distinct. Populația găgăuză era confundată de către autorități cu bulgarii, fiind calificați drept „bulgari din Dobrogea”, vorbitori ai limbii turce [4].

Procesul de infiltrare a populației găgăuze în Basarabia este același cu cel al bulgarilor. Aceștia s-au refugiat în această provincie venind din regiunile turcești, mai exact din Dobrogea, odată cu bulgarii, dar formînd sate separate. După statistica din 1817, numărul găgăuzilor se ridică la aproximativ 1.205. Potrivit statisticii din 1897, ei formau 2,9 % din întreaga populație a provinciei situate între Prut și Nistru, respectiv la acea dată numărul lor era de 56.127. Majoritatea statisticilor rusești din secolul al XIX-lea includ pe găgăuzi în numărul bulgarilor, căci îi considerau ca fiind de origine slavă, astfel încât numărul acestora din

urmă apare mult mai ridicat decât este în realitate. Interesantă este și opinia împărtășită de unii istorici bulgari care consideră că găgăuzii sunt bulgari creștini și turcizați [3]. Și doar în 1897 găgăuzii pentru prima dată în documentele oficiale sunt recunoscuți de către autorități drept etnie separată, fiind numiți „turci-creștini”. Un alt impediment în procesul de consolidare a autonomiei cultural-spirituale, l-a constituit procesul de rusificare. Populația găgăuză a început să conceapă limba rusă drept limbă proprie, ce a îngreunat procesul de „apropriere” cu populația băștinașă. Deasemenea, intelectualitatea găgăuză era puțin numeroasă, neformând o forță capabilă să contribuie la edificarea unei conștiințe etnice moderne a găgăuzilor. În pofida tuturor acestor obstacole găgăuzii din sudul Basarabiei au reșit să-și păstreze entitatea culturală, conștiința etnică și limba amternă. Cu atât mai mult merită de apreciat efortul găgăuzilor, depus pentru a-și păstra specificul național într-un mediu poate nu întotdeauna favorabil procesului. Ciar și în perioada când Basarabia s-a aflat în componența statului român, și autoritățile române încercau să asimileze populația din regiune, găgăuzii și-au protejat individualitatea etnică [4].

Perioada sovietică a fost una importantă pentru etnicii găgăuzi în aspectul evoluției culturale. În rîndurile intelectualității găgăuze apare interesul științific pentru studierea etnogenezei lor, precum și contribuirea la dezvoltarea culturală a identității lor. Politica Uniunii Sovietice în raport cu minoritățile poate fi divizată în cîteva perioade: 1946-1961; 1961-1986; perioada după 1986.

1) Anii 1946 -1961 se caracterizează printr-o renaștere culturală și etnică a găgăuzilor din RSSMoldovenească. Statul avînd un rol important și activ în formarea unei culturi moderne a găgăuzilor în sensul: - contribuirea la formarea unei limbi literere și scrise moderne (în baza alfabetului kirilic); elaborarea de manuale în limba găgăuză, inclusiv și pentru clasele primare; pregătirea cadrelor în domeniul predării limbii găgăuze; predarea limbii găgăuze în învățămîntul primar și secundar în școlile localităților cu populație preponderent găgăuză. Realizarea acestor sarcini s-a realizat la nivel etatic și prin crearea unui cadru juridic de reglementare a acestor aspecte. Se are în vedere adoptarea Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din 30 iulie 1957 cu privire la introducerea scrisului găgăuz.

2) 1961- 1986. În 1961 programul de dezvoltare a culturii găgăuze și-a încetat activitățile. Conducerea RSSM treptat a abandonat toate inițiativele de dezvoltare culturală a minorității găgăuze. Politica guvernului comunist a fost una de asimilare/rusificare. Se renunță la ideea limbii găgăuze și se pune accentul pe formarea identității găgăuze în baza a două limbi- rusă și găgăuză [4].

3) Anul 1986 se caracterizează prin reformarea și democratizarea regimului sovietic, la inițiativa lui Mihail Gorbaciov. Pe valul evenimentelor care s-au produs în Uniunea Sovietică (Perestroika și Glasnosti), în sudul Republicii Moldova a început o mișcare populară pentru realizarea autonomiei administrativ-teritoriale a găgăuzilor. Procesul a continuat pînă în 1994, cînd, pe 27 decembrie, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la statutul juridic special al Găgăuziei.

În contextul tuturor aspectelor analizate ce ține constituirea găgăuzilor în zona de influență rusească, putem constata că în sudul Moldovei nu puteau și nici nu pot apărea elemente de rusofobie. Aceasta se bazează pe rațiunea că pînă nu demult aspirațiile găgăuzilor erau legate de Rusia sub orice ipostază a ei. Fenomenul se produce nu din cauza unei simpatii „inerente” față de ruși, ci datorită memoriei istorice despre bunăstarea strămoșilor pe aceste pămînturi în perioada existenței Imperiului Rus (acest fenomen poate fi urmărit și la nemții de pe Volga, la dunganii din Kazahstan ș.a.).

Rolul Moscovei în derularea conflictului găgăuz. Pe de o parte, unii autori străini, insistă asupra rolului minor și incert al Rusiei în conflictul găgăuz, vehiculînd ideea că Guvernul Elțin nu a susținut în mod aparent găgăuzii. De fapt, principalul vector de influență al Moscovei în regiune, a fost mișcarea separatistă din Transnistria, Nistrul fiind calea de importată mare în penetrarea influenței ruse în sudul Moldovei. Și dacă inițial, mișcarea separatistă găgăuză era capabilă să accepte orice sprijin (politic sau militar) din partea rușilor, pînă la urmă ea și-a luat avîntul pe cont propriu. În perspective de viitor, Rusia putea fi tentată de a se folosi de „atuul găgăuz”, în cazul în care s-ar fi realizat unirea Republicii Moldova cu România. În acest caz poziția Găgăuziei la frontiera dintre România, Ucraina și Moldova, dobîndește în acest caz un nou interes strategic [5].

Pe de altă parte, autorii autohtoni consideră că influența rusă în genearea și dezvoltarea conflictelor etnopolitice a fost una destul de activă și fizic prezentă prin intermediul trupelor militarea în regiunile de sud ale Republicii Moldova. Se are în vedere atât regiunea transnistreană, precum și cea a bugecului. Moscova susținea mișcările separatiste găgăuze, recurgând la toate metodele, la cele de constrângere și intimidare, demonstrându-și forța prin introducerea pe teritoriul Republicii Moldova a unor forțe armate rusești. Astfel, în raioanele de sud ale țării, au fost dislocate unități de desant, încartiruite în or. Bolgrad din Ucraina, invocându-se motivul de necesitate de apărare a populației găgăuze de băștinași [6,300].

Cooperarea strânsă între Comrat și Tiraspol, intenția de a participa la negocierile referitoare la reglementarea diferendului între Chișinău și Tiraspol în calitate de al treilea subiect, arată, cel puțin dacă nu ostilitate, față de autoritățile centrale de la Chișinău, atunci lipsă de respect. Liderul separatiștilor transnistreni, Igor Smirnov și-a manifestat direct disponibilitatea să sprijine „lupta poporului găgăuz pentru consolidarea statalității Republicii Găgăuze”. Totodată, Mihail Kendigelean,, unul dintre liderii mișcării de autodeterminare de la începutul anilor '90 ai secolului trecut; precum și fost Președinte al „autoproclamatei Republici Găgăuze”; unul dintre arhitecții autonomiei teritoriale a găgăuzilor, creată pe teritoriul Republicii Moldova; ex-Președintele Adunării Populare a Autonomiei Găgăuze în perioada anilor 1998-2002, într-o declarație de-a sa, a accentuase asupra caracterului de prietenie a puterilor de la Comrat și Tiraspol și a meritului acestora în edificarea statului moldovenesc, prin crearea de antipoduri în calea mișcării naționale, care opta pentru realipirea la România [7,337].

Chiar dacă în urma adoptării de către Parlamentului Republicii Moldova a Legii privind statutul juridic al Autonomiei Găgăuze (Gagauz Yeri) în 1994, așa numita „problemă găgăuză” a dispărut de pe agenda politică, nesoluționarea conflictului transnistrean influențează de multe ori situația din sudul țării sau relațiile dintre autoritățile centrale și cele ale autonomiei (cazul demisionării forțate a Guvernatorului Croitor, căruia i se aduceau învinuiri de colaborare și susținere a regimului separatist de la Tiraspol [8, 186-195].

Pe parcursul a cincisprezece ani de ființare a autonomiei găgăuze în structura teritorială a statului nostru, caracterul relațiilor dintre guvernul

central și autoritățile autonomiei s-au manifestat în aspect instabil și complex, factorul extern rus fiind unul care să influențeze calitatea și intensitatea lor. Oscilarea poziției liderilor autonomiei între diferite centre de putere (Chișinău-Tiraspol-Comrat), deseori au afectat realizarea propriilor interese ale găgăuzilor.

Autoritățile Unității Teritoriale Autonome Găgăuze în repetate rânduri și-au manifestat interesul vădit înspre Rusia, considerînd-o, ca pe o forță politico-economică importantă în dezvoltarea regiunii autonome. Actualul șef al administrației autonomiei găgăuze, Mihail Formuzal, în programul său preelectoral, lansat în alegerile din 2006 pentru funcția de Guvernator (Bașkan), intitulat „Unsprezece pași în întîmpinarea oamenilor” formula ca priorități ai politicii externe a autonomiei „intervenirea pe lîngă ambasaderele Turciei, Rusiei și Bulgariei în Republica Moldova în vederea deschiderii în autonomie a unor secții consulare. Aceste măsuri nu doar vor consolida autoritatea Găgăuziei și a întregii țări pe plan internațional, dar și vor oferi locuitorilor autonomiei și compatrioților noștri de peste hotare asistență juridică și susținere morală” [9].

La etapa actuală Comratul consideră relațiile cu Rusia, ca prioritare în dezvoltarea economică a regiunii, aceasta fiind principala piață de desfacere pentru agenții economici din sudul republicii. Poziția Rusiei este reflectată de multe ori de acțiunile acesteia, prin acordarea de ajutoare materiale destinate locuitorilor Unității Teritoriale Autonome Găgăuzia (UTAG) sau unele declarații ale oficialilor acesteia. Spre exemplu, Directorul Institutului Rus de Studii Strategice, Leonid Reșetnikov, în cadrul vizitei sale la Comrat, a subliniat că Autonomia Găgăuză este un factor care influențează esențial relațiile moldo-ruse [www.unimedia.md]. La rîndul său, Bașkanul Găgăuziei, Mihail Formuzal, a menționat într-un comunicat de-al său că autonomia este deschisă pentru investițiile rusești, sunt create condiții excelente pentru investitori, este garantată securitatea la cel mai înalt nivel.

Identitatea turcă a găgăuzilor - punct de pornire în relațiile cu Turcia. Primele încercări de manifestare a interesului autorităților tucești față de găgăuzi a avut loc după crearea statului turc modern în prima jumătate a secolului XX. Această misiune i-a revenit primar lui, Hamdullah Suphi Tanrıöver, numit în 1931 Ambasadorul Turciei în România. Acesta a primit acordul Președintelui İnönü, de a face cercetări

privind grupul etnic numit găgăuz, care popula sudul Basarabiei, parte integrantă a României la acea perioadă. El încercă să stabilească care este legătura etnoistorică a acestor două popoare și să demonstreze originea turanică a găgăuzilor.

La inițiativa lui au fost organizate cursuri de predare a limbii turce, fiind salutăată de statul român, care accepta și obligațiile de salarizare profesorilor turci. În același sens, au fost oferite burse pentru studii în Turcia unor tineri de etnie găgăuză. Totuși, poziția turcă era destul de insistentă în ceea ce privește diferența de religie. Unii dintre acești tineri erau siliți să renunțe la religia creștin-ortodoxă și să accepte islamul. Deaceea, populația sudului istoric al Basarabiei nu saluta aceste presiuni din partea turcilor [5]. Tanriöver spera însă, că în pofida diferențierii de ordin confesional, unii găgăuzi vor dori să fie repatriați în Turcia. Aceste planuri au fost însă suspendate în urma invaziei sovietice asupra Basarabiei în 1940.

După anexarea Basarabiei la URSS dezvoltarea relațiilor turco-găgăuze a fost imposibilă de realizat. La fel ca și în timpul existenței Imperiilor Otoman și Rus, Turcia, și URSS erau în relații de inamicitate, în special în perioada războiului rece (în contextul în care Turcia aderase la Nato încă din 1952). Înainte de destrămarea URSS, Turcia a încercat să stabilească relații cu Uniunea Sovietică. În 1986 are loc vizita Prim-ministrului Turciei la Moscova, în vederea negocierilor de ordin economic în domeniul importării de gaze din Siberia și a exporturilor de mărfuri turcești în URSS. Întâlnirea cu șeful statului sovietic, Mihail Gorbaciov, nu a avut loc, la refuzul acestuia [10, 259].

O relansare a relațiilor turco-găgăuze a avut loc în 1990. Conruntarea dintre mișcările naționale (Frontul Popular versus Interfrontul, Gagauz Halkı) a început pentru liderii de la Comrat prin stabilirea de relații în exterior în special Turcia, Rusia. Relația cu Turcia era necesară liderilor separatiști găgăuzi, în cazul în care se realiza crearea noii lor entități politice. În 1991 are loc o nouă vizită a Președintelui turc, organizată simbolic cu ocazia celei de-a 70-a aniversare de la semnarea tratatului bilateral Turcia URSS de către Lenin și Atatürk. În urma acestei vizite Atatürk reiterează misiunea începută de Tanriöver și continuă misiunea de a stabili și dezvolta legături cu marea „națiune turcă” prin întâlniri și vizite cu liderii statelor Ucraina, Kazahstan și Azrbadjan [10, 261].

Este de menționat că interesul Turciei față de găgăuzii din Moldova este unul justificat în baza originii etnoistorice comune. În pofida existenței unor multiple abordări privind etnogeneza găgăuzilor, majoritatea cercetătorilor, inclusiv exponenți ai acesui grup etnic, insistă asupra originii turanice a acestora. În primul rând, Turcia, în raport cu Republica Moldova și comunitatea internațională, prin obligația de sorginte istorică, și-a asumat rolul de avocat al găgăuzilor, și susținerea lor în ceea ce ține de păstrarea și dezvoltarea culturii lor.

Un alt element important în evoluțiile etnopolitice din sudul republicii a fost poziția Turciei față de Moscova aceasta este determinată de următorii factori:

1) Exercițarea influenței politice în zonă – oportunitate care s-a creat după destrămarea URSS, Turcia consolidându-și statutul de putere regională.

2) Consolidarea puterii în spațiul pontic și marginalizarea rușilor în bazinul Mării Negre;

3) Promovarea exporturilor turcești; Protejarea minorității turcofone- a găgăuzilor- și aprofundarea identității lingvistice turcofone [7, 339].

Turcia între timp rămîne ferm în favoarea menținerii integrității teritoriale a Republicii Moldova. În acest aspect putem indentifica următorul argument: ea a încercat să diminueze într-un anumit fel influența rusă în regiune, care chiar dacă nu este parte directă la zona de securitate turcă, este destul de importantă pentru a avea un impact semnificativ [5]. Politica ei, totuși, la demararea conflictelor din sud-estul republicii a fost una dublicitară: pe de o parte, una reținută în declarații vis-a-vis de procesele etnopolitice din Moldova, dar pe de altă parte prin intermediul asistenței financiare și tehnice, au influențat comportamentul liderilor găgăuzi și au susținut subtil Legea cu privire la statutul juridic special al Autonomiei Găgăuze, adoptată în 1994, care în opinia unor autori are un potențial (con)federativ explozibil, neexplorat pe deplin, de liderii găgăuzi [7, 339].

În urma acordării statutului de autonomie găgăuzilor din Moldova au urmat o serie de acțiuni și declarații din partea statului turc, în vederea apropierii acestor două popoare. În 1996 În Republica Moldoova a avut loc vizita Președintelui turc Demirel și a unui numeros corp de membri ai Guvernului, deputați și oameni de afaceri. În cadrul acestei vizite s-au

pus bazele colaborării turco-moldovenești, prin prisma interesului Turciei pentru regiunea autonomă. Rezultatele colaborării au fost materializate prin semnarea unui tratat bilateral de prietenie și colaborare, ratificat de ambele state, precum și deschiderea la Chișinău, a unui Birou Oficial al Agenției pentru Cooperare și Dezvoltare Turcă (TICA). Acest Birou are menirea de a gestiona asistența culturală și economică a găgăuzilor oferită de statul turc.

Interesul turcilor vis-a-vis de găgăuzii din Moldova, rămîne a fi unul de lungă durată, scopul principal al relațiilor și intențiilor de prietenie manifestate fiind nu doar nu aspectul etnocultural, de a-i ajuta să-și exprime identitatea, dar și de a contribui la apropierea culturală și lingvistică a acestor două popoare. „Arma” de viitor în apropierea găgăuzilor de turci poate fi televiziunea. Acest factor a fost conștientizat de autoritățile turce, care au contribuit la retranslarea a cîtorva canale de televiziune turcă [5].

Turcia nu poate manifesta o politică activă, în acest sens, dat fiind faptul, că poate dăuna realizarea unor interese economice în regiune, dar și în virtutea faptului că două secole de dominație rusă pe aceste teritorii și-a făcut efectul. Găgăuzii din Moldova au fost profund rusificați, atît din punct de vedere lingvistic (majoritatea avînd ca limbă de studiu și comunicare rusa), dar și ideologic. Toate aceste acțiuni, politici culturale realizate de statul turc în raport cu locuitorii autonomiei, pot fi decît salutare din partea autorităților statului moldovenesc, deoarece ele contribuie, într-o anumită măsură la „derusificarea” găgăuzilor.

Politica și interesul autorităților găgăuze vis-a-vis de Turcia. În 1990, în sudul actualei Republici Moldova, au apărut trei mișcări etnice găgăuze (Vatan, Birlic și Gagauz Halkî), care ulterior au fuzionat formînd Mișcarea Populară Gaguz Halkî. Liderii acestei mișcări (Mihail Kendighelean, Stepan Topal), în urma organizării așa –numitului Congres I al deputaților de toate nivelurile din partea teritoriilor polpulate compact de găgăuzi au declarat crearea „autoproclamatei” republici găgăuze”(Creangă, 2005: 299). În acest sens, liderii de la Comrat țineau să caute sprijin în exterior, pentru realizarea planurilor sale de autodeterminarea externă a găgăuzilor din sudul Moldovei. În acest scop au fost realizate încercări de a apela la ajutorul Turciei, care putea servi ca garant al lansării pe plan internațional a noii entități politice găgăuze declarate. Astfel că vizita din martie 1991 a Președintelui Turciei la

Moscova a servit ca o uşă deschisă pentru stabilirea de relaţii directe cu liderii găgăuzi. Întâlnirea şefului statului turc cu S.Topal (în acel timp suplinind funcţia de Preşedinte al așa-numitei „republici găgăuze”) a avut ca consecinţă încurajarea unui sentiment de optimism şi susţinere din partea turcă.

În iarna anului următor doi reprezentanţi găgăuzi, Maria Marunevici şi Gheorghii Ratkoglu, au făcut o vizită la Ankara pentru a negocia aspectele colaborării politice, economice şi culturale a autorităţilor găgăuze cu autorităţile turceşti. Se poate spune că această căutare de sprijin politic din partea liderilor de la Comrat avea un profund context politic. Este un caz izolat pe scena politică regională, în care găgăuzii au cerut susţinere la Ankara. Aflându-se la o etapă de „rusificare” avansată şi un pericol de românizare (idee susţinută de unele forţe politice din republică, care optau pentru unirea cu România), găgăuzii într-un final au apelat la identitatea lor turcă. Această „turcicitate” recent descoperită ridică, totuşi, unele semne de întrebare [5].

Concluzii. Spaţiul geopolitic al Europei de Vest la sfârşitul secolului XX s-a transformat într-un câmp de luptă interetnică şi interculturală. Republica Moldova este afectată şi ea de această problemă. Determinismul geopolitic de rînd cu cel istoric şi economic face şi mai complicată afirmarea politică externă, precum şi o politică etnică balansată. În trecutul istoric al spaţiului geografic, care aparţine actual Republica Moldova, acesta reprezenta un câmp geopolitic concentrat, unde se intersectau interesele mai multor state (României, Rusiei, Turciei). La momentul actual tînărul stat moldovenesc resimte influenţa schimbărilor geopolitice globale, în special prin intermediul factorului etnic. Sud-estul Republicii Moldova este regiunea unde în urma politicii strategice a Imperiului Rus şi Sovietic au fost concentrate minorităţile naţionale.

La momentul actual, prezenţa Turciei în regiune este una benefică, producînd efecte pozitive comune atît pentru Republica Moldova, precum şi pentru autonomia găgăuză. Scopul primar al statului turc este de a contribui la dezvoltarea identităţii etnice găgăuze, precum şi de acordare de asistenţă în trei domenii specifice: asistenţă cultural-educăţională; credutarea monetară; asistenţă şi cooperare prin intermediul Agenţiei de Dezvoltare şi Cooperare Turcă (TICA).

Rolul actual al Republicii Moldova este de a nu admite determinismul negativist al altor state în reglementarea relațiilor de natură etnică, precum și asigurarea unor politici eficiente de armonizare și integrare a acestora în societatea moldovenească. Depolitizarea agendei etnice este un moment primar în crearea unei stabilități și dezvoltării identificării civice în rîndurile minorităților naționale.

Acordarea autonomiei teritoriale găgăuzilor din Moldova, demonstrează o politică loială față de acest segment etnic, dar realizarea și dezvoltarea sarcinilor autonomiei declarate în actele de constituire, revine în sarcina autorităților guvernului central, cît și a autorităților regionale. Stabilizarea relațiilor între aceste două niveluri de putere în stat, ridicarea lor la un nivel calitativ nou va contribui la dezvoltarea acestei regiuni. Cu trecerea timpului, Bugeacul în virtutea unor premise favorabile de ordin etnocultural, politic și economic, va începe să se transforme dintr-o zonă de risc, în una de posibilități.

Referințe bibliografice

1. Sâmpetru, Mihai (1992), Uzii și găgăuzii, în *Cugetul*, nr.3, p.41-47,
2. Moșneaga, Valeriu, Ilașciuc, Dinu, Spinei, Tudor, Zavtur, Alexandru (1996), *Conflictul social-politic în Moldova (analiza etnopolitologică)*, în *Moldoscopie*, nr. 1, Edutura USM, Chișinău
3. Țibrigan, Nicu (2010), *Dosarul găgăuz*, www.stiri.romanism.net/dosarul-gagauz.html citat 6 octombrie 2010
4. Mironova, Svetlana (2009), *Găgăuzii din Moldova: de la etnogeneză la autonomie (aspecte politico-istorice)*, în *Moldoscopie*, nr. 3, p. 66-725.
5. Gangloff, Sylvie (1997), *L'émancipation politique de gagauzes turcophones chrétiens de Moldavie*, dans *Cahier d'étude sur la Méditerranée orientale et le monde turco-iranien*, nr.23, p.231-237
6. Creangă, Ion. *Curs de drept administrativ. Administrația publică locală*, vol. II, Editura Epigraf, Chișinău, 2005.
7. Frunțașu, Iulian (2002), *O istorie etnopolitică a Basarabiei: 1912-2002*, Editura Cartier, Chișinău
8. Angheli Fiodor. *Gagauzskaja avtonomia. Liudi i factî (1989-2005)*, Chișinev, 2006.
9. Formuzal, Mihail (2006), *Platforma populară electorală „Unsprezece pași în întâmpinarea oamenilor”*, www.alegeri.md/opponents/formuzal/, citat la 15 octombrie 2010
10. Webster, John (2008), *Parliamentary majorities and national minorities: Moldova's accommodation of the Gagauz*, dissertation, Oxford,